

UNESCO'NUN SPOR BERATI

Yeni bir insan hakkını (kişiliğin tam gelişmesi için zorunlu olan, fiziksel eğitim ve spora katılma hakkı) ilân eden uluslararası bir bedensel eğitim ve spor projesi UNESCO Genel Kongresine sunulmuştur.

Geçici bir Hükümetlerarası Bedensel, Eğitim ve Spor Komitesi, geçen mayıs ayında Paris'te yaptığı bir toplantıda bu projeyi onaylamıştır. Proje sporun toptan, devamlı ve demokratik bir eğitimin bir parçası olarak "yaşam boyu" sağlanmasını önermektedir.

Projede, ayrıca, "uluslararası bir dil niteliğindedir olan sporla bedensel eğitim alanında işbirliği

ve karşılıklı çıkarları sürdürme işinin, devamlı bir barışın korunmasına yardımcı olacağı ve uluslararası sorunların çözümüne elverişli bir ortam yaratacağı belirtilmektedir.

Projeye göre UNESCO, doğrudan doğruya spor çalışmalarının sahneye konmasıyla ilgilenmek amacını gütmemektedir; o daha çok uluslararası spor kuruluşlarının işbirliğiyle ortaya çıkacak sorunlara çözüm yolları bulmak niyetindedir.

SANTE DU MONDE'dan
Çeviren: Nizamettin ÖZBEK

MODERN ASTRO - FİZİK VE ESKİ HİND FİLOZOFLARI

Dr. Toygar AKMAN

Düşünce Tarihinin Evrimi" üzerinde araştırma yapan bilginler, genellikle "Eski Yunan Düşünürleri" üzerinde durmakta ve bu düşünürlerin, "Bilimsel Gelişim Tarihine Büyük Işık Tutmuş Oldukları" konusunda birleşmektedirler. Rönesans ile birlikte Avrupa Kültürüne iyice yerleşen bu kanı, her geçen yıl ile birlikte hayranlığa dönüşmüş ve birçok bilgin, yapıtlarına, Yunan düşünürlerinden bir ya da bir kaçının fikirlerini, başlık yapmaya başlamışlardır. Hiç kuşku yok ki, "Eski Yunan Düşünürleri"nin Madde, Ruh, Uzay, Zaman, Evren, Varlık ve Yokluk... v.b. konular üzerinde çok ilginç ve çağlarının üstüne çıkan düşünceleri olmuştur. Leukippus ve Demokritus'un "Atom" hakkındaki görüşleri.. Eflatun (Platon) un "İde"leri.. Aristoteles'in "Varlık - Yokluk Felsefesi" ve "Fonksiyonları".. Sokrates'in "Ahlâk Felsefesi".. Herakleitos'un, "Zaman"ın tamamen Relativ (Görelî) ve Akıcı olduğunu, bir tek cümle içinde "Aynı İrmakta İki Kez Yıkanılmaz" diyerek açıklayan ünlü tanımı.. v.b. görüşlere saygı duymamak olanaksızdır.

Ancak, ya, bütün bu görüşler, Eski Yunan Düşünürlerinden daha önce, bir başka kültürde, ele

alınıp işlenmiş ise!... O zaman, bu "Daha Eski Kültür" ortamında yetişmiş düşünürlerin görüşleri, bizlerde, saygının da ötesinde hayranlık duygularının doğmasına neden olmaktadır. Sözümlenmek istediğimiz "Daha Eski Kültür Düşünürleri", "Eski Hind Filozofları"dır.

Eski Hind Kültürü üzerindeki çalışmalar (İndoloji Araştırmaları), Eski Yunan Kültürünün, batı bilim evrenine tanıtılmasından çok sonra (yüzyıllar sonra) ele alındığı için, bu çok anlamlı düşünce yapıtlarının, yüzyıllar sonra tanınabilmesi olancağı doğabilmiştir. Eski Hind Düşünürlerinin, "Yaratılış" konusundaki çok derin görüşleri, çağımız Astro-Fizik bilginlerini, öylesine etkilemiştir ki, son 15-20 yıldan beri yazılan birçok Astro-Fizik kitabında, Eski Hind'in "Veda"larından, "Upanishadlar"dan, "Buddha"dan ve "Bhagavad-Gita"dan görüşlere, özellikle yer verildiği görülmektedir.

Oysa, bundan 40-50 yıl önce yazılan, "Bilim Tarihinin Gelişimi" hakkındaki kitaplarda, "Eski Yunan Düşünürleri"ne, büyük bir yer ve öncelik verildiği görülmekteydi. Küçük bir örnek vermek üzere, ünlü İngiliz Matematikçisi ve Filozofu

olan Alfred North Whitehead'in kitabından aşağıya alacağımız bir kaç satır, bizlere yeteri kadar fikir verebilecektir:

"..Batı Biliminin ilk doktrinlerinden biri olan Aristoteles'in Yasası, tarihsel akış içinden gelen, Eski Yunan Düşünürü Milet'li Thales'den gelmektedir. Thales, İsa'dan 600 yıl önce (aşağı yukarı, zamanımızdan 25 yüzyıl önce) yaşamıştı. Kuşkusuz, Mısır'da, Mezopotamya'da Hind'de ve Çin'de de örnek alınacak düşünürler vardı. Fakat, insanın araştırma isteği ile gelişen; eleştirilerle süzmeler yapılarak ve kör inançlar ayıklanarak ilerleyen Modern Bilim, Eski Yunan Kültürü ile doğmuştu ve onların arasında da ilk düşünür örneği Thales idi..." (1)

Şimdi de, yine çağımızda yaşamış, bir başka ünlü İngiliz Filozofu Bertrand Russel'in kitabından bir kaç sayfa çevirelim. Bertrand Russel, Eski Yunan Düşünürlerinden olan ve "Varoluş" konusunda ilginç görüşler ileri süren Pythagoras hakkında, şöyle yazmaktadır:

"Herkesin bildiği gibi, Pythagoras, 'bütün şeyler sayıdır' demişti. Bu anlatım, modern bir açıdan yorumlandığında, mantıksal açıdan saçmadır. Fakat, Pythagoras'ın demek istediği, tam olarak saçma değildi. Müzik'te sayıların önemini ortaya koyan, O'dur. Onun, Musik ile Aritmetik arasında kurduğu bağlantı 'Uyuşumsal Orta', 'Uyuşumsal Gelişme' gibi matematik terimleri yaşamaktadır. Pythagoras, sayıların, bir zar'da ya da iskanbii kâğıdında görüldüğü gibi biçimler olduğunu düşünmüştür. Hâlâ, sayıların karelerinden, küplerinden söz ediyoruz. Bunlar, Pythagoras'a borçlu olduğumuz terimlerdir. Pythagoras, aynı zamanda, dikdörtgen, üçgen, piramitsel.. v.b. sayılarından söz etmiştir.." (2)

Bertrand Russel'in, büyük bir hayranlıkla kendisinden söz ettiği, Eski Yunan Düşünürü Pythagoras'ın kişiliği hakkında, Felsefe Tarihi yazarlarının neler ileri sürdüklerini belirtmemiz gerekecektir. Ünlü Felsefe Tarihi Alfred Weber, "Felsefe Tarihi" kitabında, Eski Yunan Düşünürü Pythagoras'ın, düşüncelerini, Eski Hind Düşünürü Buddha'dan almış olabileceği, hatta onun Buddha'nın bir öğrencisi olabileceği, üzerinde önemle durmakta ve şöyle yazmaktadır:

"..Pythagoras'ı, Brahman'ların bir öğrencisi yapmak, hatta onu Buddha ile aynı şey saymak yoluna gidilebilir. Gerçekten, isimleri, yalnız biraz fantezist bir fizyolojinin, 'Pythagoreios'u, Buddhismin Öğütücüsü' diye çevirebileceğimiz kadar, birbirine benzemekle kalmıyor (Python, Pythagoras = gönlüne doğan, kayıptan haber veren; Buddha = aydınlanmış) fakat Pythagorasçı

ve Buddhist doktrinler, duyulur derecede birbirinin aynıdır. Dualism (İkicilik), Pessimism (Kötümserlik), Metempsikos (Ölümden Sonra Yeniden Doğuş). Kendini Yoklama, Meditation (Derin Düşünce), Bütün İnsanlara Karşı İyi İstekli Olma, Doğruluk, Adalet..bütün bunlar, her iki düşünürde de bulunmaktadır. Daha önceki yazarların, özellikle Aristoteles'in, Pythagoras'ın kişiliği ve yaşamı hakkında suskunluğu, Pythagorasçılık ile Buddhism arasındaki aynılığı doğrular gibidir.." (3)

Pythagoras'ın, Eski Hind Düşünürlerine özgü olan görüşleri ortaya koymuş olması, onun kişiliği hakkında bile, birçok kuşkuların doğmasına neden olduğuna göre, Eski Hind Düşünürleri'nin, görüşlerinin, çok daha anlamlı olduğu, ortaya çıkmaktadır. Çünkü, İndoloji konusunda araştırma yapan bilginlerin bildirdiklerine göre, Buddha, Eski Yunan Düşünürlerinden, çok daha önce yaşamıştır. O halde, Hind Düşünürlerinin, bu görüşlerini, Yunan Düşünürlerinden almaları değil, tam tersine, Yunan Düşünürlerinin, birçok görüşlerini, Eski Hind Düşünürlerinden almış olmaları söz konusu olabilir.

Nitekim, Hindoloji Profesörü Walter Ruben, "Eski Hind Tarihi" adlı kitabının başlangıç bölümünde bu konu üzerinde durmakta ve şöyle yazmaktadır:

"..Bugünkü Hind Buddhistleri, Buddha'nın, İsa'dan beşyüzkırk küç yıl önce öldüğünü hesap etmektedirler. Doğu Asya Buddhistleri ise, bu ölüm tarihini, daha da eski bir tarihe götürmektedirler. Birçok Avrupalı bilginler de aşağı yukarı aynı hesapları yapmaktadırlar. Bundan başka 'Cainalar'da da Buddha'nın çağdığı olduğu söylenen din kurucuları 'Mahavira'nın yaşadığı zamana ait, bir inaniş vardır. Bunların gelenekleri birbirine benzemektedir. Buddhistlerinkine tam olarak uymamaktadır. Mahavira'nın, aşağı yukarı, İsa'dan dört yüz yetmiş yedi yıl önce Buddha'dan ise yedi yıl önce ölmüş olması olasıdır. O halde, Herakleitos'un yapıtlarını yazdığı yıllar, bu iki Hind Filozofu, çoktan ölmüş bulunuyordu.." (4)

Bir kaç kitaptan, şu satırları, buraya aynen almamız, Eski Hind Düşünürleri'nin, Eski Yunan Düşünürlerinden çok daha önceleri yaşamış olduklarını belirleyebilmek içindir. Eski Hind'in en eski "Bilgi Dergileri" olan "Veda"ların ise, İsa'nın doğumundan 1800 yıl ile 1500 yıl önce yazılmış olduğu; Upanishad'ların da yine İsa'nın doğumundan 800 yıl önce yazıldığı; Bhagavad-Gita'nın, yine İsa'nın doğumundan yüzyıllar öncesi bir tarihe ait olduğu göz önüne getirilecek olursa,

Eski Hind Düşünürleri'nin, Eski Yunan Düşünürlerinden çok daha eski bir tarihte yaşamış olduğu, daha da yüzeye çıkacaktır.

Konumuz, "Modern Astro-Fizik ve Eski Hind Filozofları" olduğuna göre, Eski Hind Düşünürlerinin, günümüz Modern Astro-Fizik Bulgularına, ne ölçüde yaklaşımda buldukları, özellikle "Yaratılış" konusunda ne gibi görüşler ileri sürmüş oldukları, üzerinde durmaya çalışacağız.

Ancak, konuya girmeden önce, bir ufak karşılaştırma daha yapalım. Eski Yunan Düşünürleri, "Evrenin Varoluşu"nu açıklarken şöyle söylemişlerdi: "-Önceleri Düzensizlik (Chaos) vardı. Bu Chaos'dan, Düzenli Yapı (Cosmos) meydana geldi."

Tevrat'ta buna benzer bir biçimde, "Evrenin Varoluşu" şöyle anlatılmaktadır: "-Başlangıçta, Allah, Gökleri ve Yeri yarattı. Ve Yer, ıssız ve boştu; ve enginin yüzü üzerinde karanlık vardı; ve Allahın Ruhu, suların yüzünde hareket ediyordu. Ve Allah dedi: Işık Olsun; ve ışık oldu."

Şimdi de Tevrat'ın yazıldığı ve Eski Yunan Düşünürlerinin görüşlerini ortaya attığı yıllardan, yüzyıllar öncesine gidelim ve Eski Hind'in "İlahi Bilgiler Kitabı" olan Rig-Veda'nın X. Kitabına bakalım. "Evrenin Varoluşu" nasıl açıklanmaya çalışılmış: Rig-Veda'nın X. kitabına göre "-Önceleri Yokluk vardı. Yok'dan (Asat), bir evrim sonucu Varlık (Sat) meydana geldi. Isı (Tapas) etkisi ile önce "Büyük Denizler" meydana geldi. Ve, yaratıcı olan (Data) sıra ile, Güneş'i ve Ay'ı; Gök ile Yer'i; Hava ile Esir'i yarattı." (5)

Yine Tevrat'tan ve Eski Yunan Düşünürlerinden yüzyıllar önce Eski Hind'de yazılmış bulunan "Upanishad"larda, "Yaratan" ile "Yaratılan"ın tek bir "Birlik" (Brahman)in çeşitli enerji dönüşümleri biçimde nasıl dile getirildiğini inceleyelim:

"Nefes alıp verdiği hava Brahman'dır; Gördüğün her bir parça Brahman'dandır; duyduğun sesler de Brahman'dan. Zihin ya da (akıl) adını verdiği şey de Brahman'dan bir parçadır. Bütün bu nitelikler, Brahman'ın çeşitli durumlarıdır. (Chandogya Upanishad)": Herşeyin aslı, Brahman'dır. Evrendeki herşeyin orijini Brahman'dır. Herşeyin başlangıcı ve sonu da Brahman'dır. (Mandukya Upanishad)". "bütün Uzay'ı, hava'yı, gökyüzünü, dört yanı, Güneş'i, Ay'ı, Yıldızlar'ı, Ether'i, (Esir'i) karanlığı ve aydınlığı kapsayan, onları birbirinden ayıran, bütün bu varlıkları kontrol eden ve onların içinde olan ve dönüşümlerine yağmen ölümsüz olan Brahman'dır. (Brihadaranyaka Upanishad)." (6)

Şimdi de, büyük düşünür Buddha'nın "Yaratılış" konusundaki görüşlerine gidelim. Hindoloji

Profesörü Walter Ruben, "Buddhism Tarihi" adlı kitabında şöyle yazmaktadır:

"Herakleitos, 'Büyük Evren Akıp Gidiyor' deyimini kullanmıştı. Buddha ise, bunu, daha radikal bir biçimde şöyle dile getirmişti: 'Süre Gelen Benlik Adında Bir Şey Yoktur. Bir Değer Taşıyabilen Ve Devam Eden Hiç Bir Şey Yoktur. Var Olan Bir Şey Varsa, O da Durmaksızın Varlık Olarak Meydana Gelme Niteliğidir.' Buddha'ya göre, gözümüzde, varolmuş ve devam ediyormuş gibi görünen bütün eşya, yalnızca, birbirini izleyen ve bir önceki, kendisinden sonra gelmenin varolmasına neden olan, bir 'Fenomenler Zinciri'nden başka bir şey değildir." (7)

İnsan, bu satırları okuyunca, bir an, kendisini, Max Planck'ın, "Quantum Teorisi" ile ortaya koyduğu "Elektronların Görünüp Kaybolmaları" hakkında yazılmış bir kitabı okuyormuş gibi, bir duyguya kapılmaktadır. Ancak, Buddha'nın "Evren" hakkındaki görüşlerini izledikçe, bu duygu, daha çok şaşkınlığa dönüşmekte ve şimdi de, insan, kendisini, Einstein'ın, "Relativite (Görelilik) Teorisi"nin, yüzyıllar önce yazılmış, çok basit fakat çok öz bir kitabını, okumakta olduğu kanısına varmaktadır. Çünkü, Buddha'ya göre "Evren'de Salt Bir Uzam ve Zaman Yoktur." Her olay, başlıbaşına bir fenomendir ve bir an sonra yok'tur. Bu konuda da bir başka kitaptan okuyacağımız bir kaç satır, bizlere, yeteri kadar fikir verebilecektir:

"..Buddha şöyle der: Ey rahipler, size ıstıraptan başka şey duymadığımı söylüyorsam, bilin ki, bu, bütün varolanların, devamlı olmayışından ileri gelmektedir. Buddhism'in, Brahmanizm doktrinlerinin çoğundan ve özellikle Upanishadlar'daki Brahmanizm'den ayrıldığı nokta işte budur. Buddha'ya göre, ne "Madde Evreni"nde ne "Ruh Evreni"nde, süre duran hiçbirşey yoktur. Salt Evren yoktur; Salt Öz yoktur. Ancak "durum"lar vardır, ki, bunların koşulları da kendilerinden öncekiler tarafından meydana getirilmiştir. Böylece, bu "Durumlar" ya da "Olaylar", geçici olarak bir araya gelip yalan ve boş bir evren ve boş bir "ben" yaratırlar. Oldenberg diyor ki, "Brahmanların kurgusu (speculation), her oluş'ta "Varlığı Kavrır". Buddhistlerinki ise, görünen her varlıkta "Oluşu Kavrır." Nedenlerle, Sonuçlar, "Oluş Evreni"nde ortaya çıktıklarından, Oldenberg, şunları ekler, "Birinde Nedensiz Öz", "Öbüründe Öz'süz Neden, ya da (Öz'süz İlişki) vardır.." (8)

Yalnız, bu arada çok önemli bir şeyi belirtmemiz gerekiyor. O da Buddha için, en önemli olan şey "Bilgi"dir. Bilgi'yi edinen kişi, kendini, neden-sonuç çarkları arasında dolanıp ıstırap çekmek-

ten kurtarır. Böylece de gerçek mutluluğa "Nirvana"ya ulaşır. Buddha'nın çağlar boyu etkisini sürdürmekte olan "İnsanlık, Ahlâk ve Erdem" hakkındaki görüşlerini, incelemekte olduğumuz "Yaratıcılık" konusu içine sığdırabilmeye olanak yoktur. Bu konuda, binlerce cilt kitap yazılmıştır ve hâlâ da yazılmaktadır. Biz, kendi konumuz içinde kalarak, Buddha'nın, bugün ulaşılmış olan "Modern Astro-Fizik" bulgulara ne derecede yaklaşımda bulunmuş olduğunu kısaca belirtmeye çalıştık.

Şimdi de, Eski Hind Düşünürlerinin, "En Etkili, En Güzel ve En Derin Filozofik Şiir Kitabı" diye bilinen Bhagavad-Gita'da "Evren, Yaratıcılık ve Madde" konusunun nasıl işlenmiş olduğuna, kısa bir bakışta bulunalım.

Bhagavad-Gita'da en ilginç fikir, "Evrenin Allah Tarafından Yaratıldığı", ancak "Evrensel İş ve Hareketin, Madde Tarafından Meydana Getirildiği" dir. Bu görüş, "Sonsuz Güçte Olan Allah" ile "Sonsuz Harekette Bulunan Madde"yi yan yana ya da iç içe getirmektedir. Nitekim, Bhagavad-Gita'nın, Hindoloji uzmanları tarafından İngilizce çevirilerine göz atıldığı zaman, açıkça belirlenmektedir. Sarvepali Radhakrishnan ve Charles A. Moore tarafından yazılan "Hind Felsefesi" adı ile yayınlanan kitabın Bhagavad-Gita'ya ait bölümünde şu satırları okuyoruz: (Bhagavad-Gita Bölüm XIII. 19)

".. Şunu iyi bilki, 'Maddesel Doğa' (Praktri) ve 'Ruh' (Puruşa)nın her ikisi de sonsuzdan gelmektedir. Fakat, şunu da bil ki, şekiller ve biçimler, 'Madde'den meydana gelmektedir.." (9)

Bhagavad-Gita'nın, bir başka İngilizce çevirinde ise (Bölüm V.14), şu ilginç satırları buluyoruz:

".. Ruh, beden'in sahibi olmakla birlikte, hareketi yaratmadığı gibi, hareket'in özü de değildir. Bütün hareket, Maddesel Evren'den meydana gelir.." (10)

Yukarıda da belirtmeye çalıştığımız gibi, Bhagavad-Gita'nın, çok güzel ve derin bir felsefe içeren kitap oluşu yanısıra, kitabın şiir biçiminde yazılışı, insanda derin bir hayranlık uyandırmaktadır.

Bütün bunlara kısaca değindikten sonra, çağımız ünlü düşünürlerinden Buckminster Fuller'in, "Yaratılış" konusundaki düşüncelerini "Bhagavad-Gita" ile nasıl bağdaştırdığına geçebiliriz. Bilimsel çalışmaları nedeni ile Amerikanın çeşitli Üniversitelerinden "Onur Doktorası" alan Profesör Fuller, bu konuda, şöyle yazmaktadır:

".. Bence, 'Yaratılış' kelimesi, 'Evrene Birşeyler Ekleme' anlamına gelmektedir. Ben ise, 'İnsan'ın, 'Evrene Birşeyler Eklediği'ni sanmıyorum.

Ben, 'İnsan'ı, entellektüel yapısı ile, Evrenin etkili prensiplerini araştıran ve keşfeden, 'Aynı Ünite'nin, 'Olağan Üstü Bir Görüntüsü' olarak düşünüyorum. 'O'nu, 'Varoluş Prensiplerinin Gereği' olarak, diğer biyolojik türlerden, apayrı olarak yaratılmıştır, diye de anlamıyoruz. 'Yaratıcılık' kelimesini kabul etmeyerek, yerine, başka bir kelime kullanmak isteğinde de değilim. Bu konuda, Eski Bir Hind Felsefesinde yer alan sözleri, yeterli bulurum. Bundan 5000 yıl önce Eski Bir Hind Felsefesi olan Bhagavad-Gita, 'Büyük Entellektüel Bütünlüğün Gelişmesini Belirleyen' (çok daha geniş kapsamlı ve ileride meydana gelecek olanları ve karşıtlıkları ve çeşitli durumlara dönüşebilen özgürlükleri de içeren) bir biçimde, şöyle demektedir: "— Hareket, Doğa'nın kendi içinde bulunan niteliklerin (özelliklerin) sonucu ve ürünüdür. Ancak bilgisiz (cahil) olanlar, kendi bencil ego'larının ittiği hatalı yol sonucu, "—Ben Yaratıcıyım, Ben Yapıcıyım!" derler.." (11)

Yüzlerce ve birlerce yıl öncesinden, bugünkü Modern Astro-Fizik Bulgulara, böylesine büyük yaklaşımda bulunmuş, Hind Düşünürleri, bu "Evrensel Bilgi"yi, acaba nasıl edinmişler?

- (1) WHITEHEAD Alfred North ADVENTURES OF IDEAS Mentor Books. 1958, New York, Say.: 144 - 145.
- (2) RUSSEL Bertrand BATI FELSEFESİ TARİHİ (Antik Çağ) Çeviren: Muammer Sencer, İstanbul, 1969. Say.: 106.
- (3) WEBER Alfred FELSEFE TARİHİ, Çeviren: Vehbi Eralp, İstanbul, 1949. Say.: 21.
- (4) RUBEN Walter ESKİ HİND TARİHİ, Çeviren: Cemil Ziya Şanbey, Ankara, 1944. Say.: 1 - 2.
- (5) BUDDA A. Hilmi Ömer DİNLER TARİHİ, İstanbul, 1935. Say.: 53.
- (6) PRABHAVANANDA Swami - MANCHESTER Frederick THE UPANISHADS (Breath of the Eternal) Mentor Books, 1957. New York, Say.: 66, 67, 51, 96.
- (7) RUBEN Walter BUDDHİZM TARİHİ, Çeviren: Abidin İtil, Ankara, 1947. Say.: 90, 91.
- (8) CHALLAYE Félicien DİNLER TARİHİ, Çeviren: Semih Tiryakioglu, İstanbul, 1960, Say.: 72.
- (9) RADHAKRISHNAN Sarvepali - MOORE Charles A. A SOURCE BOOK IN INDIAN PHILOSOPHY Princeton University Press, 1957. Say.: 147.
- (10) SWAMI PRABHUPADA A. C. Bhaktivedanta BHAGAVAD - GITA AS IT IS Printed in Japan 1975. Say.: 96.
- (11) FULLER R. Buckminster UTOPIA OR OBLIVION Penguin Books Ltd. Middlesex, England, 1972. Say.: 23.